

Тернопільська академія народного господарства
Спеціальність 08.05.01 – Світове господарство і міжнародні
економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
Формування міжнародних економічних відносин управління процесом
трудової еміграції в умовах України

Шиманська Оксана Петрівна

Тернопіль – 2003

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Тернопільській академії народного господарства
Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник кандидат економічних наук

Березюк Роман Михайлович,

Тернопільська академія народного господарства, доцент кафедри
економічної теорії.

Офіційні опоненти

доктор економічних наук, професор

Кривенко Лариса Володимирівна,

Українська академія банківської справи

(м. Суми), завідувач кафедри регіональної економіки

кандидат економічних наук

Лапшина Ірина Анатоліївна,

Львівська комерційна академія, викладач

кафедри міжнародних економічних відносин

Провідна установа

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, кафедра
світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту
міжнародних відносин, м. Київ

Захист відбудеться 11 грудня 2003 р. об 1100 год. на засіданні
спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільській академії народного
господарства за адресою 46000, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, аудиторія
1219.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільської
академії народного господарства (читальний зал для викладачів), 46004, м.
Тернопіль, вул. Львівська, 6.

Автореферат розісланий 6 листопада 2003 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

доктор економічних наук, професор Д.А. Штефанич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За умов інтенсивного розвитку інформаційного постіндустріального суспільства виняткової ваги набирає проблема формування міжнародних економічних відносин управління міждержавними переміщеннями працездатного населення, що набули вибухового характеру як в Україні, так і у глобалізованій економічній системі в цілому. Щорічно в пошуках роботи у світі мігрує 25 млн. осіб. З врахуванням обсягів нелегальної міграції загальна чисельність трудових мігрантів у 3–5 разів вища. За різними оцінками фахівців, щорічно за межі України з метою працевлаштування виїжджає від 3 до 7 млн. осіб.

Інтеграція України у світове співтовариство, перш за все у Європейський Союз, а також реалізація національного інтересу, котрий полягає у захисті прав і свобод особи та максимально збалансованому функціонуванні вітчизняного ринку праці, передбачають розробку ефективних важелів і способів управління трудоеміграційними процесами.

Різні аспекти міграційних переміщень у системі міжнародних економічних відносин були предметом дослідження багатьох вчених. У працях зарубіжних економістів Дж. Борхаса, С. Брю, П. Кругмана, К. Макконнелла, Я. Мінсера, А.Роя знайшли відображення проблеми управління імміграційними потоками. З'ясуванню теоретичних проблем еміграційних процесів і їх кількісної оцінки присвячені наукові розробки вчених країн СНД – Ж. Зайончковської, Т.Заславської, А. Киреева, Г. Овчинникова, В. Переведенцева, Л. Рибаківського, І.Цапенко. Окремі соціально-економічні аспекти міграційних процесів досліджують сьогодні українські вчені Р. Березюк, В. Будкін, М. Долішній, Ф.Заставний, Л. Кривенко, Б. Лановик, І. Лапшина, Е. Лібанова, О. Малиновська, Н. Марченко, А. Мокій, Т. Петрова, О. Позняк, А. Поручник, М. Романюк, Є.Савельєв, А. Філіпенко, О. Хомра, І. Школа. Однак, незважаючи на чисельність теоретичних досліджень і концепцій стосовно міграційних

процесів, залишається недостатньо вивченою проблема сутнісних форм трудової еміграції, які породжені розвитком інтегрованих економічних систем, відсутня система індикаторів кількісної оцінки трудоїміграційних процесів, котра є основою створення ефективної національної моделі управління трудовою еміграцією. Виникає необхідність в економіко-математичному прогнозуванні обсягів вітчизняних трудоїміграційних переміщень, що слугувало б базою формування міжнародних економічних відносин управління процесом трудової еміграції.

Недостатня теоретична розробка та особливе практичне значення зазначених положень в умовах глобалізації світогосподарських зв'язків зумовили актуальність теми дисертаційного дослідження, постановку його мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з науково-дослідною темою кафедри міжнародної економіки, фінансово-кредитних відносин та маркетингу Тернопільської академії народного господарства (ТАНГ) "Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз" (номер державної реєстрації 0101U000259). Особисто автором виконано напрям "Трудова еміграція та методи управління нею". Дисертаційне дослідження також пов'язане з науково-дослідною темою кафедри економічної теорії ТАНГ "Проблеми економічного зростання" (номер державної реєстрації 0103U000463). Особисто автору належить розробка розділу "Трудова еміграція і її суперечливий вплив на економічне зростання".

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження у тому, щоб у контексті сучасних глобалізаційних процесів і закономірностей міжнародного руху робочої сили виявити тенденції, пріоритетні цілі й особливості української трудової еміграції та обґрунтувати концепцію формування міжнародних економічних відносин управління нею.

Реалізація поставленої мети обумовлена необхідністю вирішення таких завдань:

конкретизувати зміст категорії "інтернаціональна робоча сила" з точки зору об'єктивної можливості здійснення сучасних трудоеміграційних процесів;

дослідити економічну сутність трудової еміграції і визначити місце міжнародних економічних відносин в управлінні нею;

виокремити відповідно до сучасних теоретико-методологічних уявлень та управлінських завдань історичні етапи розвитку української трудової еміграції;

запропонувати індикатори кількісної оцінки трудоеміграційного процесу;

окреслити соціально-економічний портрет типового українського трудоемігранта;

розробити економіко-математичну модель прогнозування обсягів трудової еміграції з України;

обґрунтувати концепцію пріоритетів державного управління трудоеміграційними процесами.

Об'єктом дослідження є трудова еміграція як одна з форм міжнародної міграції й умова формування міжнародного ринку праці в аспекті становлення міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є міжнародні економічні відносини, пов'язані з управлінням трудоеміграційними процесами та їх соціально-економічними наслідками.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації стали система економічних законів і принципів, розроблених економічною наукою, та сучасні теорії ринкової економіки. У дисертаційному дослідженні застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Серед них: метод наукового абстрагування – при дослідженні сутнісних форм і форм прояву трудової еміграції у системі міжнародного ринку праці; поєднання історичного та логічного – для з'ясування особливостей сучасного етапу української трудової еміграції; аналізу та синтезу, табличний і статистичний

методи, зокрема, групувань, зіставлення, динамічних порівнянь – для виявлення економіко-географічного розподілу трудової еміграції з України, розробки системи показників її кількісного аналізу, при дослідженні досвіду окремих країн у вирішенні проблем сприяння трудоеміграційним процесам і можливостей його використання в умовах України; графічний та економетричний методи – при дослідженні динаміки українського трудоеміграційного процесу; соціологічного дослідження у формі анкетування – для виявлення мотивів трудової еміграції та окреслення типового портрета українського трудоемігранта; системний підхід – при обґрунтуванні основних заходів і методів управління трудоеміграційними процесами в Україні.

Інформаційною основою дисертації є: теоретико-методологічні розробки вітчизняних і зарубіжних авторів з проблем трудової еміграції, дані міжнародних організацій, результати соціологічних досліджень. У роботі використано законодавчі та нормативні акти України, матеріали Держкомстату України, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерства праці та соціальної політики, інформація мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукові результати, що отримані дисертантом і виносяться на захист, полягають у розробці концепції формування міжнародних економічних відносин управління процесом трудової еміграції в умовах України. У ході дисертаційного дослідження особисто автором сформульовано концептуальний підхід, котрий характеризується такою науковою новизною:

конкретизовано зміст категорії "інтернаціональна робоча сила" відповідно до субстанціональних змін у підсистемі міжнародних економічних відносин. Остання репрезентується комплексом новітніх властивостей здатності людини до праці, в результаті чого робоча сила набуває якості наднаціональної, що, в свою чергу, зумовлює матеріальну можливість міжнародних переміщень працездатного населення. Нині поняття

"інтернаціональна робоча сила" розглядається переважно з точки зору розширення "територіальних меж" кооперації суспільної праці;

вперше визначено суть трудової еміграції через суперечливу єдність інтеріогенеративної та екстеріогенеративної сутнісних форм, породжених розвитком інтегрованих економічних систем (з огляду причин трудової еміграції), а також суперечливу єдність болстерінгової і детеріоративної сутнісних форм (з огляду наслідків зовнішньоеміграційного процесу);

виділено основні історико-логічні етапи української трудової еміграції за критеріями мотивів і змін структури еміграційних потоків. Раніше етапи української еміграції розглядалися без виокремлення її трудової компоненти;

запропоновано комплекс систематизованих індикаторів кількісної оцінки трудоеміграційного процесу (на додаток до вже існуючих) для створення ефективної національної моделі управління трудовою еміграцією. Він включає: показники зовнішньоеміграційного обороту, зовнішньоеміграційного сальдо, коефіцієнти зустрічного обсягу міграційних потоків, інтенсивності трудової еміграції стосовно чисельності економічно активного й фактично безробітного населення; показники розподілу трудової еміграції по країнах світу, динамічної оцінки еміграційного процесу;

окреслено соціально-економічний портрет типового українського трудоемігранта за критеріями відмінностей віку, освіти, сфер зайнятості, сімейного стану, географічної спрямованості та терміну перебування за кордоном на основі аналізу економіко-географічного розподілу трудової еміграції з України і власного соціологічного обстеження;

розроблено економіко-математичну модель прогнозування обсягів трудової еміграції з України, що базується на логарифмічній функції, для визначення бажаного тренду динаміки українського трудоеміграційного процесу.

обґрунтовано модель системного удосконалення державного управління процесом трудової еміграції, компонентами якого є створення спеціальної державної служби трудової еміграції і соціальної підтримки

трудоемігрантів, розробка дієвих фінансових важелів регулювання трудоеміграційних процесів та ефективного використання доходів трудоемігрантів, регламентування діяльності приватних посередницьких агенцій з працевлаштування за кордоном, забезпечення прозорості правового поля міждержавних переміщень економічно активного населення.

Практичне значення одержаних результатів у тому, що отримані висновки й запропоновані рекомендації можуть бути використані в діяльності органів державної влади, що займаються питаннями еміграційної політики та здійснюють управління трудоеміграційними процесами. Результати дослідження апробовані головним управлінням економіки Тернопільської обласної державної адміністрації при складанні програми зайнятості населення області на наступні роки, розробці комплексу заходів щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в області, внесенні конкретних пропозицій стосовно регулювання еміграційних процесів, захисту інтересів громадян України за кордоном, а також послабленні напруженості у здійсненні процесу трудової еміграції (довідка про впровадження № 10/13-312 від 30.05.2002 р.); при написанні рекомендацій й аналітичної записки Сьомої міжнародної наукової конференції – літньої школи "Проблеми економічної інтеграції України в Європейський Союз: глобалізація і нова економіка – наслідки для Європи і України" (акт про впровадження № 126-17/1034 від 25.11.2002 р.).

Матеріали дисертації застосовуються у навчальному процесі кафедри економічної теорії Тернопільської академії народного господарства при вивченні курсу економічної теорії (довідка про впровадження № 126-33/464 від 06.05.2003р.), кафедри філософії та економічної теорії Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка при викладанні курсу "Основи економічної теорії" (довідка про впровадження № 64-40/02 від 03.02.2003 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, що викладені у дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових

праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї і положення, котрі є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати виконаних дисертантом досліджень доповідалися та обговорювалися на V Міжнародному конгресі українських економістів "Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку" (Львів, 2000 р.), V, VI, VII Міжнародних наукових конференціях "Проблеми економічної інтеграції України у Європейський Союз" (Ялта – Лівадія – Форос, 2000 р.; Ялта – Форос, 2001 р.; Ялта – Форос, 2002 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції "Економічні проблеми ринкової трансформації України" (Львів, 2002 р.), а також на науковій конференції професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів, здобувачів наукового ступеня ТАНГ "Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період" (Тернопіль, 2003 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 15 наукових статей і тез у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, з них: 11 – наукові статті (7 статей опубліковано автором одноосібно), в тому числі 10 – у фахових виданнях. Загальний обсяг опублікованих праць становить 6,2 д. а. (особисто автору належить 5,3 д. а.).

Структура і обсяг роботи. Дисертація загальним обсягом 235 сторінок складається з вступу, трьох розділів, висновків, містить список використаних джерел зі 161 найменування і 16 додатків обсягом 41 сторінка. Основний зміст викладено на 179 сторінках друкованого тексту. Дисертаційна робота ілюстрована 10 рисунками, які розміщені на 10 сторінках і містить 15 таблиць на 14 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі "Трудова еміграція як феномен міжнародних економічних відносин" з'ясовано закономірності міжнародного руху робочої

сили на першій стадії сходження від абстрактного до конкретного у дослідженні трудової міграційних процесів.

Міжнародний рух робочої сили може відбуватись лише за умов, коли якісні характеристики робочої сили, що сформувались і визріли в одній групі країн, стають прийнятними, здатними до абсорбції в іншій групі країн. Інакше кажучи, у змісті глибинних, матеріальних, техніко-економічних компонентів характеристики категорії "робоча сила" відбуваються такі зміни, котрі дають змогу виокремити феномен інтернаціональної робочої сили. До цього моменту трудова еміграція розглядалась з точки зору об'єктивної необхідності, а тепер саме на основі з'ясування змісту категорії "інтернаціональна робоча сила" доповнено її розгляд з позицій об'єктивної можливості здійснення трудової міграційних процесів.

Конкретизуючи зміст категорії "інтернаціональна робоча сила", в роботі зазначено, що, по-перше, вона є таким логічним поняттям, котре відображає тип економічних зв'язків техніко-економічної підсистеми економічної структури суспільства; по-друге, як і будь-яка інша, категорія "інтернаціональної робочої сили" має власний субстанціональний зміст, що на поверхні явищ економічного життя розгортається цілою низкою новітніх властивостей робочої сили; по-третє, категорія "інтернаціональної робочої сили" фокусує у собі такий аспект техніко-економічних зв'язків, котрий має цілком визначену й тільки йому властиву матеріальну передумову (процес трансформації "традиційної економіки" в "нову економіку"); по-четверте, визначаючи особливості сучасного етапу "визрівання" категорії "інтернаціональна робоча сила", доцільно підкреслити її залежність від стану розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, адже на даний момент вони є найяскравішими формами прояву "нової економіки" та процесу глобалізації; по-п'яте, створення світової науково-технологічної інфраструктури, адекватної вимогам "нової економіки", є одним з аспектів розширення інтернаціонального змісту категорії "робоча сила".

Трудова еміграція є однією з форм міжнародних економічних відносин, вона репрезентує собою процес переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу, зумовлений економічними причинами (намірами працевлаштування).

Методологія дослідження явища трудової еміграції вимагає з'ясування її сутності та форм зовнішнього прояву. Щодо форм прояву трудової еміграції, котрі виявляються на поверхні явищ суспільного життя і відображають відмінності територіальної та галузевої спрямованості еміграційних потоків, вікові, статеві, кваліфікаційні ознаки трудоемігрантів, особливих дискусій в осередку дослідників не виникає. На противагу цьому проблеми сутнісних форм явища трудової еміграції належним чином ще навіть і не поставлені. Щоб виявити сутність будь-якого явища або процесу, необхідно з'ясувати його внутрішню суперечність, бо саме вона характеризує зовнішній прояв і динаміку досліджуваного об'єкта. У свою чергу, внутрішня суперечність є суперечністю сутнісних форм.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовується необхідність подати суперечливу єдність явища трудової еміграції як єдність інтеріогенеративної та екстеріогенеративної сутнісних форм і відповідних їм частин трудоеміграційного потоку. Такий підхід дає змогу охарактеризувати трудову еміграцію з точки зору її причин. Інтеріогенеративна (з англ. interior – внутрішній, generative – той, що породжує) форма та відповідна їй інтеріогенеративна частина зовнішньоміграційного потоку породжені чинниками процесу інтегрування економіки, що передбачають рух робочої сили в самій інтегрованій системі. Екстеріогенеративна (з англ. exterior – зовнішній, generative – той, що породжує) форма та відповідна їй екстеріогенеративна частина міграційного потоку породжена дією традиційних чинників, що були характерними попереднім етапам розвитку трудової еміграції (економічне й політичне біженство, возз'єднання сімей, релігійні та расові мотиви, природні й соціальні катаклізми).

Другий зріз сутнісної характеристики явища трудової еміграції подається як суперечлива єдність його болстерінгової (з англ. bolster – підтримувати) та детеріоративної (з англ. deteriorate – погіршувати) форм й адекватних їм частин трудоеміграційного потоку. Болстерінгова частина зовнішньоміграційного потоку знижує рівень безробіття на національному ринку праці, збільшує реальні доходи населення, сприяє підвищенню професійно-кваліфікаційного рівня емігрантів і, таким чином, є бажаною для країни-донора робочої сили. У свою чергу, детеріоративна частина трудоеміграційного потоку репрезентує його негативні наслідки, оскільки пов'язана з втратою висококваліфікованих спеціалістів тих галузей знань, які користуються найбільшим попитом на міжнародному ринку праці. Цей підхід дає змогу з'ясувати глибинні якісні характеристики зовнішньоміграційного процесу з точки зору наслідків трудової еміграції.

Такий диференційований підхід до розгляду явища трудової еміграції дає можливість виявити його глибинні, сутнісні характеристики не тільки в аспекті сучасних тенденцій розвитку світогосподарських зв'язків, а й в аспекті суперечливого розвитку національного ринку праці. Теоретичне обґрунтування необхідності та критеріїв виокремлення інтеріогенеративної та екстеріогенеративної – з одного боку, та болстерінгової і детеріоративної форм трудової еміграції – з іншого, має важливе практичне значення. Як для країн-донорів, так і для країн-реципієнтів виявлені форми трудової еміграції могли б бути реалізовані у диференціації критеріїв і важелів державного управління зовнішньоміграційними процесами.

Особливостями сучасного етапу української трудової еміграції є: збільшення масштабів еміграції, що стає типовим явищем соціально-економічного життя сучасного суспільства; масовий характер нелегальної трудової еміграції, котра здійснюється в основному як законний виїзд за кордон (зокрема у складі туристичних груп) з подальшим нелегальним працевлаштуванням; значне збільшення частки висококваліфікованих спеціалістів у зовнішньоміграційних потоках.

У другому розділі "Україна як джерело поповнення робочої сили у світовому господарстві" на основі даних офіційної статистики проведено аналіз економіко-географічного розподілу трудової еміграції з України в аспекті сучасних тенденцій розвитку світогосподарських зв'язків з метою пошуку важелів управління процесом трудової еміграції. Результати аналізу дають підстави стверджувати, що:

в аспекті форм працевлаштування понад 90% українських емігрантів становлять особи, які здійснюють трудову діяльність за кордоном на підставі контракту;

у їх складі домінують чоловіки, а найвищий рівень міграційної активності зафіксований серед осіб 28–40 років. У зв'язку з цим вітчизняний ринок праці втрачає найконкурентоспроможнішу частину трудового потенціалу;

освітній рівень українських трудоемігрантів є доволі високим (майже половина з них має повну й базову вищу освіту);

стосовно тривалості трудової еміграції, то з'ясовано – найчастіше з метою працевлаштування громадяни України виїжджають за кордон на невеликі терміни (до півроку або на рік), що зумовлено недосконалістю українського законодавства та незацікавленістю зарубіжних працедавців у великих термінах дії контрактів;

в аспекті видів трудової діяльності виявлено, що переважна більшість українських трудоемігрантів зайнята у трьох секторах економіки: на транспорті і зв'язку, в рибному господарстві, на будівництві (понад 90% від загальної чисельності у 2002 р.), що пояснюється перш за все швидким розвитком цих сфер матеріального виробництва, а також непрестижністю даних видів діяльності серед місцевих працівників;

у загальному рейтингу країн-реципієнтів трудоемігрантів з України переважають Греція, Кіпр, Ліберія, Велика Британія, Чехія (табл.1).

Таблиця 1

Рейтинг країн-реципієнтів трудової еміграції з України

Місяць	2000 рік			2001 рік			2002 рік		
	Країни	QTE, осіб	КП, %	Країни	QTE, осіб	КП, %	Країни	QTE, осіб	КП, %
I	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I	Греція	11362	33,7	Греція	12442	34,2	Греція	14151	34,8
II	Кіпр	4343	12,9	Кіпр	4979	13,7	Кіпр	6258	15,4
III	Чехія	3501	10,4	Велика Британія	3514	9,7	Ліберія	3717	9,1
IV	Велика Британія	2720	8,1	Росія	1328	3,7	Велика Британія	2290	5,6
V	Росія	1474	4,4	Чехія	1275	3,5	Німеччина	1380	3,4
VI	Інші країни	10335	30,5	Інші країни	12791	35,2	Інші країни	12887	31,7
Всього		33735	100		36329	100		40683	100

Однак за останні роки простежується дисперсія трудоеміграційних потоків з України по країнах світу (протягом 2002 р. – у 69 країн).

У ході дослідження з'ясовано, що мотивація української трудової еміграції, її динаміка та особливості обумовлені дією чинників макро- та мікрорівнів. Перші пов'язані з нестабільністю економічного розвитку в Україні (низькими темпами поживлення виробництва, скороченням попиту на робочу силу високого рівня кваліфікації, зростанням структурного безробіття на національному ринку праці, утриманням реальної заробітної плати на рівні, нижчому від вартості робочої сили, природно-економічними, політичними та іншими умовами). Серед факторів мікрорівня можна виділити потреби, ціннісні орієнтації і пріоритети особи, а також соціальне середовище, в якому вона перебуває. У випадку визначення в індивідуальній свідомості людини значимості міграційних установок на виїзд за кордон, вони набувають спонукальних мотивів і перетворюються у реально діючі. Ці соціальні спонукальні мотиви на рівні мігранта, конкретного індивіда можна умовно назвати особистісним індивідуальним підходом до трудоеміграційного процесу.

Оскільки офіційна статистика не дає реальних даних щодо економіко-географічного розподілу трудової еміграції, нами проведено соціологічне опитування у формі анкетування з метою вивчення сучасного стану трудової еміграції у Тернопільській області. Проведене соціологічне дослідження дало змогу окреслити своєрідний портрет українського трудової емігранта (рис.1).

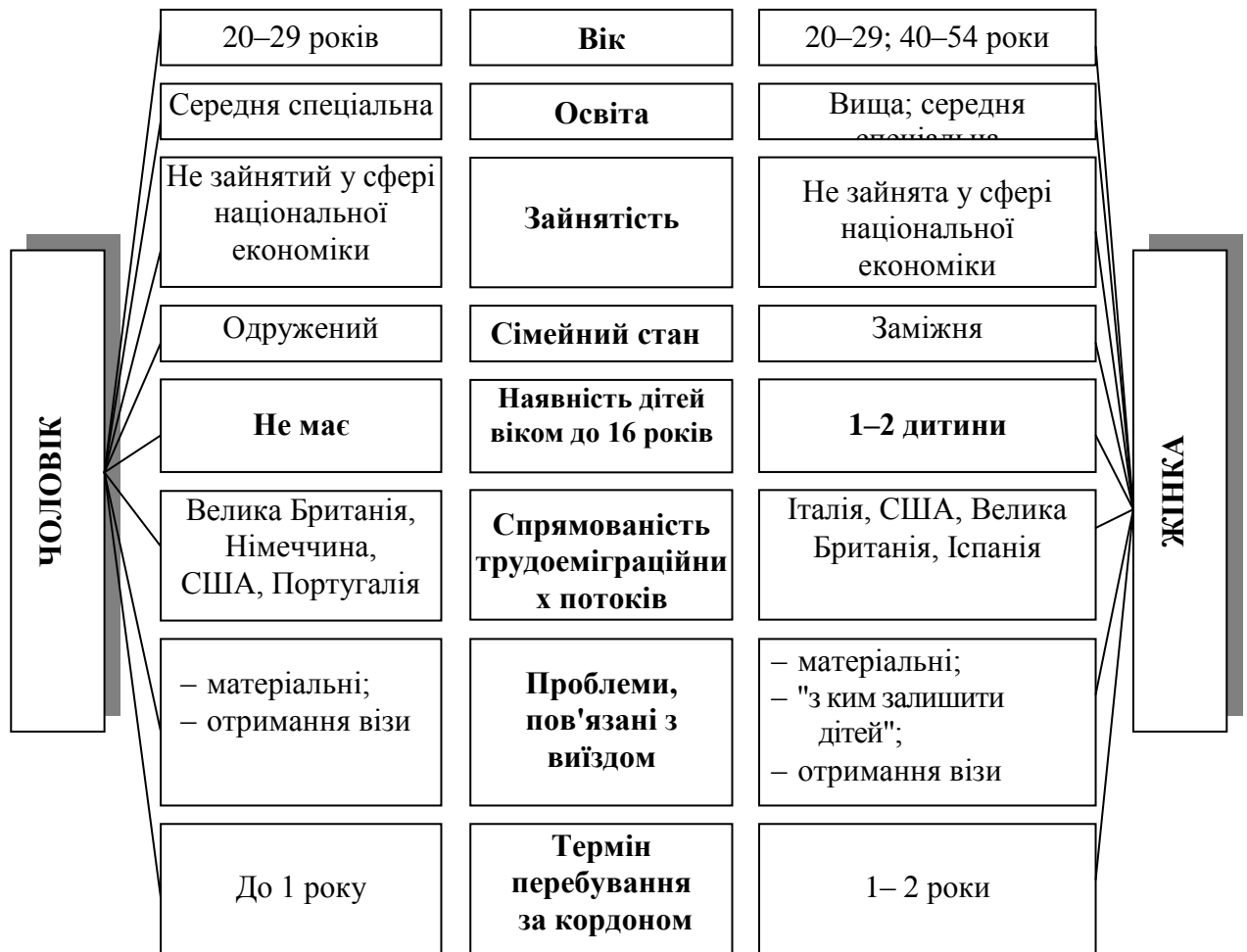

Рис.1. Типовий портрет українського трудової емігранта

У формуванні якого неабияку роль відіграють методи економіко-математичного моделювання. У зв'язку з цим в роботі проведено дослідження динаміки українського трудової еміграційного процесу з допомогою економетричних методів. Як прогностичні види залежностей пропонуються: лінійна ($y_t = a_0 + a_1t$); степенева ($y_t = a_0 + a_1\sqrt{t}$); логарифмічна ($y_t = a_0 + a_1\ln t$), де y_t – чисельність трудових емігрантів; t –

період; a_0 та a_1 – параметри моделі. Для знаходження параметрів моделі використано процедуру "Проста регресія" програмного продукту STADIA, інформаційну базу – статистичні дані за період 1996–2002 рр. форми №1–ТМ (трудова міграція), затвердженої наказом №163 Мінстату України від 30.05.1996 р. Отримано значення параметрів для кожного виду моделі (лінійної, степеневі, логарифмічної) і статистичні характеристики значущості та ступені адекватності експериментальним даним. У випадку лінійної залежності прогнозне рівняння має вигляд:

$$y_t = 8,973 + 4,683t \quad (R = 0,993). 1)$$

Степенева форма зв'язку дає таке рівняння:

$$y_t = -5,82 + 17,41\sqrt{t} \quad (R = 0,999). 2)$$

При дослідженні форми зв'язку у вигляді логарифмічної функції отримано рівняння:

$$y_t = 9,83 + 14,68\ln(t) \quad (R = 0,986). 3)$$

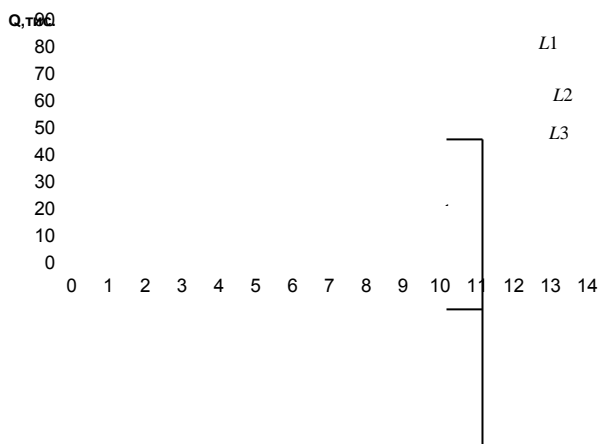

Рис. 2. Динаміка процесу трудової еміграції з України.

Вісь OY – кількість трудових емігрантів (тис. осіб), вісь OX – періоди, що відповідають рокам, починаючи з 1996, тобто t_1 – 1996 р., t_2 – 1997, ..., t_{13} – 2008 р.

У кожному з рівнянь R – коефіцієнт кореляції. Графічне зображення кожної побудованої моделі подано в одній площині на рис. 2.

$$L1: y_t = 8,973 + 4,683t$$

$$L2: y_t = -5,82 + 17,41\sqrt{t}$$

$$L3: y_t = 9,83 + 14,68\ln(t)$$

На основі аналізу динаміки досліджуваного процесу зроблено висновок, що найприйнятнішою для стабілізації трудової еміграції є логарифмічна функція, оскільки вона дає найменший приріст чисельності трудоемігрантів у порівнянні з іншими видами функцій (сповільнені темпи зростання). Розвиток трудоеміграційних потоків за даною моделлю сприятиме стримуванню трудової еміграції, забезпечуватиме рівноважне функціонування українського ринку праці й може стати базою для наукового обґрунтування еміграційної політики держави.

Становлення державної політики управління процесом трудової еміграції в Україні вимагає з'ясування типів, принципів і важелів еміграційної політики інших країн. У процесі вивчення зарубіжного досвіду державного управління зовнішньоміграційними процесами окреслено тип еміграційної політики України як відкритого стримування трудової еміграції: "Еміграція надто висока: потрібне державне втручання з метою зниження її рівня". У дисертації підкреслено, що державне втручання у трудоеміграційні процеси повинно реалізовуватись через систему важелів прямого та опосередкованого впливу. Комплекс важелів опосередкованого впливу, котрі є важливими для використання у вітчизняній практиці управління трудоеміграційними процесами, охоплює валютне, банківське, фінансове, інвестиційне, податкове та митне регулювання. Відповідно важелями активної еміграційної політики (прямого впливу) є вимоги до суб'єктів

трудової еміграції, елементи експансіоністської політики, способи управління професійною і регіональною структурою трудоемігрантів.

Третій розділ "Розвиток вітчизняної системи управління трудовою еміграцією у контексті формування міжнародних економічних відносин" присвячено проблемі створення системи управління трудовою еміграцією як формою міжнародних економічних відносин. У цьому контексті важливого значення набула розробка комплексу індикаторів, котрі б дали змогу здійснити оцінку трудоеміграційних процесів, оскільки визначення конкретних інструментів державного управління трудоеміграційними потоками, окрім якісної (сутнісної) характеристики трудової еміграції, вимагає її кількісного виміру. У запропонованій системі показників оцінки трудоеміграційних процесів пропонується виокремити:

абсолютні базові показники (індикатори зовнішньоміграційного обороту і зовнішньоміграційного сальдо);

відносні показники, що характеризують процес трудової еміграції у статистиці (коефіцієнти зустрічного обсягу міграційних потоків, інтенсивності трудової еміграції стосовно чисельності економічно активного та фактично безробітного населення, дифузії і преференції трудової еміграції);

показники динамічної оцінки еміграційного процесу (коефіцієнти випередження темпів мобільності трудової еміграції від темпів приросту економічно активного населення, фактично безробітного населення, надлишкового рівня безробіття, приросту ВВП, реального (номінального) рівня заробітної плати, середнього рівня національного доходу на душу населення).

Системність розроблених показників у тому, що вони, з одного боку, відображають кількісні параметри трудоеміграційних процесів, як національного феномену, а з іншого – дають змогу здійснити кількісну характеристику досліджуваного явища на міжнародному рівні.

Інтеграція України у світову, й передусім загальноєвропейську економіку, передбачає розробку ефективної державної політики щодо

управління еміграційними процесами. Державна політика втручання у трудоеміграційні процеси – невід'ємна складова міжнародних економічних відносин і визначається вона рівнем економічного розвитку країни, її національними традиціями, панівною суспільною ідеологією і менталітетом нації, структурою існуючої системи соціального захисту. Вона у більшості розвинутих країн світу, по-перше, охоплює широкий спектр форм і методів прямого й опосередкованого впливу держави на ефективність трудоеміграційних процесів, не виключаючи при цьому можливість підтримки окремих еміграційних потоків, створення пільгових, або, навпаки, обмежувальних умов для еміграції; по-друге, доволі чітко окреслює спрямованість функцій спеціальних державних установ у напрямі підвищення мобільності робочої сили шляхом переміщення певної її частини за межі держави в такі умови праці та побуту, коли можна здійснювати ефективну трудову діяльність, спрямовану на зростання добробуту як країни-донора, так і світового співтовариства.

Формування міжнародних економічних відносин у міграційній сфері, на наш погляд, передбачає врахування системи інтересів учасників трудоеміграційного процесу, а саме: особистих інтересів трудоемігрантів, які зазвичай "виграють" від зміни громадянства чи місця життєдіяльності; національно-державних інтересів країни-донора, котра експортує робочу силу (вона одночасно несе певні витрати); національно-державних інтересів країни-реципієнта, що, як правило, отримує вигоду від залучення у її економіку іноземної робочої сили; інтересів міжнародного співтовариства, що одержує позитивний ефект в результаті подібного обміну, бо внесок робочої сили у світову економіку й цивілізацію вищий там, де кращі умови для трудової діяльності й побуту. Конкретні напрями управління експортом робочої сили вимагають вироблення відповідної міграційної стратегії держави, її активної або пасивної позиції щодо виїзду громадян за кордон для працевлаштування.

У роботі зазначено, що необхідно сприяти виїзду тих категорій трудоемігрантів, які не користуються попитом на вітчизняному ринку праці й становлять болстерінгову частину трудоеміграційного потоку. Разом з тим, слід обмежувати виїзд працівників з тих галузей економіки, де є потреба в робочій силі та регулювати вплив у небажаних масштабах представників дефіцитних професій, які становлять детеріоративну частину трудоеміграційного потоку. Через "вплив мізків" з України відбувається втрата її науково-технічного та інтелектуального потенціалу. Окрім цього, затративши кошти на підготовку робочої сили, держава втрачає значну її частину, чим знижує рівень своєї соціально-економічної безпеки. Для забезпечення стабільного економічного розвитку України, її адаптації до "нової економіки" ринок праці вимагатиме саме цієї частини еміграційного потоку. Одним з важелів стримування детеріоративної частини еміграційного потоку є запровадження системи платності з боку іноземних фірм, що запрошують українських емігрантів з метою працевлаштування. У даному випадку розмір оплати повинен включати величину людського капіталу, обчислену на основі врахування терміну трудової діяльності (до моменту досягнення особою пенсійного віку), щорічного доходу особи, яка емігрує, дисконтуючи його за показником процентної ставки по кредитах.

Кожна країна, включена у світовий міграційний процес, використовує правові форми та організаційні інструменти, спрямовані на захист інтересів трудоемігрантів за кордоном. Щодо України, то вона перебуває на етапі становлення міжнародних економічних відносин управління трудовою еміграцією. Зокрема на міжнародному рівні підписано дво- та багатосторонні угоди про співробітництво у сфері трудової міграції. Але на основі використання розрізнених інструментів, що їх застосовує та чи інша країна для забезпечення захисту інтересів своїх трудоемігрантів, виникає потреба у формуванні цілісної, взаємозалежної, уніфікованої системи забезпечення інтересів трудоемігрантів, котра б підлягала контролю з боку міжнародних організацій. Для гарантування переходу у міжнародне правове поле

управління трудовіміграційними процесами нагальною необхідністю стає ратифікація Україною міжнародних конвенцій щодо забезпечення міждержавної трудової міграції, а також розробка та прийняття Верховною Радою України Закону "Про міграцію".

В аспекті формування міжнародних економічних відносин управління трудовою еміграцією виникає необхідність у створенні при Державному комітеті України у справах національностей і міграції спеціальної структури – Служби трудової еміграції і соціальної підтримки (СТЕСП). Така державна структура повинна займатися посередницькою діяльністю з найму українських громадян для працевлаштування за кордоном і відповідати за забезпечення їх інтересів на міжнародних ринках праці.

Удосконалення вітчизняної системи управління трудовою еміграцією мусить бути спрямоване на досягнення балансу між попитом і пропозицією робочої сили на вітчизняному ринку праці, запобігання масовому безробіттю, забезпечення раціональної структури зайнятості, стримування нелегальної еміграції, збереження висококваліфікованого працересурсного потенціалу, забезпечення надійного соціального захисту трудовімігрантів і водночас суттєве поповнення бюджету України. Від рівня розвитку системи управління трудовою еміграцією залежить визнання і престиж України у світі та її повноцінне входження у міжнародний ринок праці.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування міжнародних економічних відносин управління процесом трудової еміграції в умовах України, що дозволяє зробити наступні висновки:

Трудова еміграція – один зі способів існування глобалізованого суспільства. Вона характеризується системою міжнародних економічних, політичних, правових, соціальних та етнокультурних відносин, що виникають між окремими особами, фірмами, міждержавними угрупованнями з приводу міжнародних переміщень працездатного населення.

Об'єктивною матеріальною передумовою сучасної трудової еміграції є такі зміни в підсистемі міжнародних економічних відносин, котрі модифікують якісні характеристики робочої сили. Ці видозміни репрезентуються у категорії "інтернаціональна робоча сила". Якщо робоча сила взагалі характеризується здатністю людини до праці, сукупністю її фізичних, інтелектуальних здібностей, отриманих знань і досвіду, використовуваних в економічній діяльності, то інтернаціональна робоча сила репрезентується комплексом таких властивостей здатності людини до праці, за якими робоча сила набуває якості наднаціональної. Завдяки цьому процесу формується матеріальна передумова адаптації робочої сили до вимог світового ринку праці, коли суб'єкти виробничого процесу своєю кооперованою працею доповнюють один одного, формуючи якісно нову продуктивну силу об'єднаної у світовому масштабі праці.

Економічна сутність трудової еміграції висвітлюється через з'ясування суперечливої єдності інтеріогенеративної та екстеріогенеративної (з огляду на причини), болстерінгової і детеріоративної (з точки зору наслідків) сутнісних форм і відповідних їм частин трудоеміграційного потоку. Теоретичне обґрунтування суперечливої єдності цих форм може стати

основою для диференційованих підходів у розробці критеріїв і важелів державного управління трудовою еміграцією в Україні.

4. Проведений ретроспективний аналіз української трудової еміграції дав змогу з'ясувати, що особливостями її сучасного етапу є вибухове зростання масштабів трудоеміграційних потоків, досягнення соціально небезпечних обсягів нелегальної еміграції та дедалі зростаючі втрати для держави української інтелектуальної еліти.

Проведене власне соціологічне дослідження дало змогу констатувати, що типовий український трудоемігрант має своєрідний портрет, який відтворено у дисертації.

Економетрична оцінка динаміки трудової еміграції дала можливість спрогнозувати обсяги досліджуваного явища на найближчу перспективу. Для стабілізації досліджуваного процесу запропоновано логарифмічну модель ($y_t = 9,83 + 14,68 \ln(t)$, $R = (0,986)$), оскільки розвиток трудової еміграції згідно з нею супроводжуватиметься найменшим приростом чисельності трудоемігрантів і найменшими обсягами детеріоративної частини трудоеміграційного потоку.

Досвід міжнародної практики здійснення регуляторної політики у сфері трудової еміграції подано як елемент незавершеного процесу формування міжнародних економічних відносин, що репрезентуються категорією "трудова еміграція". Аналіз типів еміграційної політики основних країн-експортерів робочої сили показав, що Україна схиляється до проведення політики відкритого стримування трудової еміграції у зв'язку з вибуховим її характером.

З метою створення ефективної національної моделі управління трудовою еміграцією пропонується ввести систематизований комплекс індикаторів кількісного аналізу досліджуваного явища, котрі характеризують його у статиці й динаміці.

9. Формування цілісної, уніфікованої системи забезпечення інтересів трудоемігрантів вимагає удосконалення міграційного законодавства України

через його доповнення Законом "Про міграцію", що забезпечить надання трудоемігрантам правового статусу в країнах-реципієнтах. Окрім цього, ратифікація Україною міжнародних конвенцій, що регламентують нормативно-правове забезпечення міждержавної трудової міграції, дасть змогу прискорити процес інтеграції нашої країни до міжнародного ринку праці та глобалізованого господарства.

Основою організаційних перетворень у трудоеміграційній сфері повинно стати створення Служби трудової еміграції і соціальної підтримки (СТЕСП), що дасть можливість ліквідувати розпорошення функцій між установами та відомствами міграційної сфери.

Система заходів державного втручання у трудоеміграційні процеси мусить включати надання пільг трудоемігрантам, які вкладають валютні заощадження у розвиток малого бізнесу; здійснення географічної і професійної диверсифікації трудоеміграційних потоків через створення агентств з працевлаштування українських громадян за кордоном; регулювання оплати за посередницькі послуги агентств з працевлаштування; удосконалення фінансових важелів через діяльність Українського банку реконструкції і розвитку (УБРР).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях

Шиманська О. Українська трудова еміграція: політико-економічний аспект // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: економіка. – Тернопіль: Ред.-вид. центр історичного факультету ТДПУ ім. В. Гнатюка "Літопис". – 2000. – Вип. 6. – С.21–25 (0,4 д. а.).

Шиманська О. Регулювання імміграційних та еміграційних потоків робочої сили в країнах ЄС: уроки для України // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2000. – Спеціальний випуск №15–2. – С.114–117 (0,6 д. а.).

Шиманська О. Проблеми ринку праці України у контексті економічної інтеграції в ЄС // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2000. – Спеціальний випуск № 15–5. – С.276–278 (0,3 д. а.).

Шиманська О. Глобалізаційні процеси розвитку міжнародного ринку праці і проблеми трудової еміграції // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2001. – Спеціальний випуск №18–4. – С.131–133 (0,3 д. а.).

Шиманська О. Історико-логічна етапізація української трудової еміграції // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: економіка. – Тернопіль: Ред.-вид. відділ історичного факультету ТДПУ ім. В. Гнатюка "Літопис" – 2001. – Вип. 7. – С.56–59 (0,5 д. а.).

Шиманська О. Методологія кількісного порівняльного аналізу процесу трудової еміграції з України за умов глобалізації світогосподарських зв'язків // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2001. – Спеціальний випуск №18–1. – С.205–213 (1,1 д. а.).

Шиманська О. Аналіз сучасного стану ринку праці України та мотивація трудової еміграції // Наукові записки. Зб. наук. праць кафедри економічного

аналізу ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – Вип. 9. – С.172–175 (0,3 д. а.).

Березюк Р., Шиманська О. Глобалізація і проблеми трудової еміграції // Вісник ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2002. – № 8–1. – С.174–178 (0,5 д. а., особисто автору належить 0,3 д.а.). Особистий внесок: запропоновано виділяти в структурі зовнішньоміграційного потоку інтеріогенеративну, екстеріогенеративну, детеріоративну та болстерінгову частини.

Трубич С., Шиманська О. Міграційні процеси і управління зайнятістю // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. Зб. наук. праць кафедри УТР і РПС ТАНГ. – Тернопіль: Економічна думка. – 2002. – Вип. 6. – С.96–99 (0,4 д. а., особисто автору належить 0,23 д. а.). Особистий внесок: з'ясовано особливості сучасного етапу міграційних процесів в Україні.

10.Заклекта О., Шиманська О. Напрями вдосконалення еміграційної політики України за умов інтеграції у міжнародний ринок праці // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Тернопіль: Підручники і посібники. – Вип. 7. – 2003. – С.110–114 (0,5 д. а., особисто автору належить 0,3 д. а.). Особистий внесок: обґрунтована необхідність створення Служби трудової еміграції і соціальної підтримки.

В інших наукових виданнях

11.Трубич С. Ю., Хоміцька М. Б., Шиманська О. П. Заробітна плата в механізмі відтворення трудового потенціалу // Оплата праці: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць.– Луцьк: Ред.-вид. відд. "ВЕЖА" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. – С.121 –126 (0,3 д. а., особисто автору належить 0,18 д. а.). Особистий внесок: обґрунтовано одну з причин еміграції населення – низький рівень заробітної плати.

12. Гринчуцький В. І., Качан Є. П., Шиманська О. П. Формування системи соціального партнерства в перехідній економіці України // Україна в ХХІ ст.: концепції та моделі економічного розвитку / Матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів, м. Львів, 22–26 травня 2000 р. / У двох частинах / Національна академія наук України. Інститут регіональних досліджень. Ч. 2. – Львів: "ДПА Друк", 2000. – С.13–16 (0,1 д. а., особисто автору належить 0,06 д. а.). Особистий внесок: висловлено пропозиції стосовно підвищення ефективності функціонування національного ринку праці, що є основою для зниження інтенсивності еміграційних потоків.
13. Заклекта О., Юрченко В., Шиманська О. Трудова еміграція як умова розвитку міжнародного ринку праці // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – К.: видавн. центр КНТЕУ. – 2002. – № 4. – С. 9–19 (0,7 д. а., особисто автору належить 0,57 д. а.). Особистий внесок: конкретизовано зміст категорії "інтернаціональна робоча сила".
14. Шиманська О. П. Еміграційна політика України у трансформаційний період // Економічні проблеми ринкової трансформації України / Тези доп. Всеукр. наук.-практ. конференції. – Львів: ЛБІ НБУ, 2002. – С.273–274 (0,1 д. а.).
15. Заклекта О., Шиманська О. Вплив трудової еміграції на розвиток підприємницької діяльності в Україні // Тези доп. Міжнародної наукової конференції "Розвиток підприємницької діяльності в Україні: історія та сьогодення". – Тернопіль, 2003. – С. 33 (0,1 д. а., особисто автору належить 0,05 д. а.). Особистий внесок: окреслено важелі еміграційної політики України.

АНОТАЦІЯ

Шиманська О. П. Формування міжнародних економічних відносин управління процесом трудової еміграції в умовах України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.05.01. – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільська академія народного господарства, Тернопіль, 2003.

Досліджуються закономірності міжнародного руху робочої сили за умов глобалізації економічного розвитку. З'ясовується матеріальна передумова трудової еміграції, її сутнісні форми та форми зовнішнього прояву. На основі аналізу економіко-географічного розподілу трудової еміграції з України та з'ясування мотиваційної поведінки трудовімігрантів виявлено специфіку українського трудовіміграційного процесу. Проведено соціологічне опитування (у формі анкетування), на основі чого окреслено соціально-економічний портрет українського трудовімігранта. Узагальнено зарубіжний досвід державного управління експортом робочої сили і виявлено можливості його адаптації в Україні. Розроблено репрезентативну систему показників кількісної оцінки стану й динаміки еміграційних процесів для створення ефективної системи управління ними. Запропоновано економетричну модель розвитку трудової еміграції на найближчу перспективу. Обґрунтовано необхідність та напрями державного втручання у трудовіміграційний процес для забезпечення загальнонаціональних інтересів і безконфліктного входження України у європейську економічну спільноту.

Ключові слова: глобалізація, міжнародний рух робочої сили, трудова еміграція, трудовімігрант, система управління процесом трудової еміграції, країна-донор, країна-реципієнт робочої сили.

АННОТАЦИЯ

Шиманская О. П. Формирование международных экономических отношений управления процессом трудовой эмиграции в условиях Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.01. – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольская академия народного хозяйства, Тернополь, 2003.

Исследованы закономерности международного движения рабочей силы, обусловленные углублением динамичных и противоречивых глобализационных процессов. Определена объективная материальная предпосылка современной трудовой эмиграции, которая основывается на изменениях в качественных характеристиках рабочей силы, обусловленных новейшими информационными и коммуникационными технологиями. Сформировавшись в одной стране, эти характеристики становятся востребованными в другой. Именно такая трансформация содержания глубинных составляющих качественной характеристики рабочей силы дает возможность выделить экономическую категорию "интернациональная рабочая сила".

Трудовая эмиграция рассматривается путем выяснения противоречивого единства интериогенеративной (с англ. interior – внутренний; generative – порождающий) и экстеригенеративной (с англ. exterior – внешний) (с точки зрения причин), болстеринговой (с англ. bolster – поддерживать) и детериоративной (с англ. deteriorate – ухудшать) (с точки зрения последствий) сущностных форм и соответствующих им составляющих трудоэмиграционного потока. Доказано, что интериогенеративная форма порождена факторами процесса интегрирования экономики, которые предусматривают движение рабочей силы внутри интегрированной системы. В свою очередь, экстеригенеративная форма

миграционного потока порождена действием традиционных факторов (экономическое бегство, воссоединение семей, религиозные и расовые мотивы, естественные и социальные катаклизмы). Относительно болстеринговой части внешне миграционного потока обосновано, что она снижает уровень безработицы на национальном рынке труда, увеличивает реальные доходы населения, содействует повышению профессионального и квалификационного уровней эмигрантов и, таким образом, является желательной для страны-донора рабочей силы. В противовес этому, детериоративная часть трудоэмиграционного потока приводит к негативным последствиям, поскольку связана с потерей высококвалифицированных специалистов тех отраслей знаний, которые пользуются наибольшим спросом на международном рынке труда.

Проведен ретроспективный анализ украинской трудовой эмиграции и в соответствии с современными теоретико-методологическими представлениями определены ее основные историко-логические этапы.

Выделены особенности современного этапа украинской трудовой эмиграции, которые состоят в увеличении ее масштабов, массовом характере нелегальной эмиграции и значительном возрастании доли высококвалифицированных специалистов во внешнемиграционных потоках. Оценка мотивов трудовой эмиграции дала возможность определить факторы, влияющие на выбор форм включения эмигрантов в систему международного рынка труда.

Изложены результаты социологического опроса потенциальных эмигрантов, который был проведен при содействии главного управления экономики Тернопольской областной государственной администрации и отдела гражданства, паспортной и иммиграционной службы Тернопольского ГО УМВД Украины в Тернопольской области. В ходе исследования изучены характер и направления трудоэмиграционных потоков, очерчен социально-экономический портрет трудоэмигранта.

Обобщен опыт государственного управления экспортом рабочей силы в странах с разным уровнем экономического развития, определены возможности и пути его использования в системе формирования международных экономических отношений управления процессом трудовой эмиграции в Украине, а именно: с одной стороны, относительно методов стимулирования самозанятости, содействия развитию новых и сохранению существующих перспективных рабочих мест, развития отечественного малого и среднего бизнеса, а с другой стороны, относительно использования эмиграционных квот, легализации трудовых эмиграций, социально-правовой поддержки эмигрантов и обустройства информационной и финансовой системы государственного контроля за трудоэмиграционными процессами.

Разработана репрезентативная система показателей количественной оценки состояния и динамики эмиграционных процессов, которая может служить основой создания эффективной системы управления ими.

Обоснованы направления государственного вмешательства в трудоэмиграционные процессы с целью обеспечения общенациональных интересов и бесконфликтного вхождения Украины в Европейское экономическое сообщество.

Доказано, что государственное управление трудоэмиграционными процессами в Украине должно быть дифференцированным, поскольку трудоэмиграционный поток состоит из болстеринговой, детериоративной, интериогенеративной и экстерииогенеративной частей.

Проделанная эконометрическая оценка динамики трудовой эмиграции дала возможность спрогнозировать ее размеры на ближайшую перспективу. Для стабилизации исследуемого процесса предложено логарифмическую модель, поскольку развитие трудовой эмиграции согласно этой модели будет сопровождаться наименьшим приростом численности трудоэмигрантов.

Ключевые слова: глобализация, международное движение рабочей силы, трудовая эмиграция, трудоэмигрант, система управления процессом трудовой эмиграции, страна-донор, страна-реципиент рабочей силы.

ANNOTATION

Shymanska O. P. Formation of the international economic relations of management by process of labour emigration in conditions of Ukraine. – The Manuscript.

The master's thesis for a scientific degree of the candidate of economic sciences in a speciality 08.05.01. – World Economy and International Economic Relations. – Ternopil Academy of National Economy, Ternopil, 2003.

Objective laws of the international movement of a manpower, in the conditions of globalization of economic development are investigated. The material precondition for labour emigration, its intrinsic forms, and forms of external display are covered. On the basis of the analysis of an economic-geographical distribution of labour emigration from Ukraine and studying motivational behaviour of labour emigrants, and specificity of Ukrainian labour emigration process is revealed. Sociological survey (in the form of questioning) is carried out on the basis of which a social and economic portrait of labour emigrant is shown. The foreign experience of state administration of a labour force export is generalized, and also opportunities of its adaptation in Ukraine are analysed. The representative system of a quantitative estimation indices for a condition and dynamics of emigration processes is developed. The econometric model of labor emigration development for the nearest prospect is suggested. The necessity and directions of state intervention in labour emigration process for maintenance national interests and conflictless entry of Ukraine into the European economic community are charted.

Key words: globalization, international movement of a work force, labour emigration, labour emigrant, a control system of process of labour emigration, a country-donor, a country-recipient of a manpower.